

EL FRANQUISME INCIPIENT, DES DE CATARROJA

J. A. GÓMEZ RODA: **Política i poder local. Catarroja: un municipi valencià durant el primer franquisme**, *Afers, Col·lecció Recerca i Pensaments*, núm. 9, Catarroja-Barcelona, 1998.

Política i poder local

Catarroja: un municipi valencià durant el primer franquisme

José Alberto Gómez Roda

recerca i pensament

edició afers

El llibre de José Alberto Gómez Roda s'inscriu en la línia dels corrents renovadors dels estudis sobre el franquisme que tenen per objectiu revisar els estereotips enquistats de la historiografia generalista. En aquest cas, l'anàlisi d'un municipi valencià esdevé un petit però resolutiu laboratori per estudiar el franquisme en les seves dues primeres dècades. L'anàlisi microhistòrica permet contemplar les múltiples variables, resseguir el més mínim detall per construir el fil argumental de la política i del poder local de Catarroja. Té el valor afegit que no és en absolut un llibre localista. L'exercici constant d'emmarcar, extrapolar, verificar i matisar el cas general permeten d'afirmar que es tracta d'una aportació exemplar al coneixement del franquisme, un període històric del qual solament coneixem els trets generals a través d'interpretacions sovint no contrastades.

L'autor, coneixedor dels totalitarismes europeus gràcies a la seva estada a l'Institut für Zeitgeschichte de Munic i a l'Arbeitsstelle für Vergleichende Gesellschaftsgeschichte que dirigeixen els professors Jürgen Kocka i Hans Siegrist a la Universitat Lliure de Berlín, emmarca l'estudi de Catarroja a les dues primeres dècades del franquisme, amb un exhaustiu repàs bibliogràfic dels models d'actuació local dels règims totalitaris d'Alemanya i d'Itàlia respecte del cas espanyol. S'aprecien les formes d'implantació municipal, les polítiques d'intervenció i les seves estratègies d'actuació, més pròximes al feixis-

me que no pas al nacionalsocialisme. A Catarroja, com a moltes poblacions valencianes i espanyoles, es produeix el desarrelament del caciquisme tradicional per part del moviment falangista, el qual teixeix una nova teranyina de relacions clientelars en la qual conviuen els poders tradicionals amb nous grups ascendits per la conjuntura de guerra. Acabada la Guerra Civil, els nous poders locals exerceixen una sistemàtica política de depuració política i de desmobilització de la societat civil incorporant d'una manera o altra les famílies que detenien el poder econòmic ara inserides en un nou marc de relacions.

Després de l'anàlisi dels comportaments dels totalitarismes europeus i espanyol en la política local, en un segon capítol es repassa l'estructura socioeconòmica i les principals conjuntures polítiques de Catarroja entre 1914 i 1939, fent especial èmfasi en les tensions i els conflictes socials dels diferents períodes històrics. L'anàlisi diacrònica permet observar les continuïtats i discontinuïtats dels poders polítics entre la dictadura de Primo de Rivera, la II República i la Guerra Civil. Entre d'altres, s'analitzen els diferents resultats electorals al llarg del temps, en funció dels diferents àmbits espacials socioeconòmics. Un exercici que s'agraeix perquè es correlaciona de forma clara l'esfera de l'economia amb la de la política, i perquè permet entendre millor l'ascendència dels poders locals del període franquista.

La contextualització prèvia a l'objecte d'estudi representa gairebé la meitat de l'extensió del llibre, fet que ens permet suggerir a l'autor un nou títol per a una segona edició que contempli aquesta extensa primera part. El tercer, quart i cinquè capítols formen el nucli del treball. En ells s'analitzen amb detall i precisió les diferents etapes del primer franquisme a Catarroja, a través d'una estructura cronològica que va des de la instauració del nou règim fins al primer «desarrollismo» dels anys cinquanta i on es contrasta el comportament local amb el de València i d'Espanya.

En el procés d'instauració de la dictadura (1939-1943) descobrim els conflictes generats entre els diferents grups de poder que conflüen en el partit únic, des dels militars fins als falangistes, passant pels catòlics; les adhesions de la burgesia i dels «cautivos» durant la guerra; els afusellats i la repressió sistemàtica exercida a tots nivells, l'abast de les depuracions, les venjances i la por; la corrupció dels nous poders, i la misèria del racionament.

Un dels apartats millor resolt correspon a l'estudi de la postguerra. Després d'un període transitori, les noves autoritats franquistes despleguen entre 1943 i

1950 les bases sobre les quals s'havia d'articular el règim. Entre d'altres, s'analitzen els homes de Falange, la reinstauració dels valors religiosos en una societat que ja d'abans de la guerra estava notablement laïcitzada; l'enriquiment dels addictes al règim, gràcies a la política autàrquica i al control polític de l'economia en general i dels mercats en particular; les repercussions i el cost social d'aquesta política.

Finalment, es detallen les característiques del creixement de la dècada de 1950. La influència del procés d'urbanització i industrialització de l'Àrea Metropolitana de València són els signes del «desarrollismo» del moment on es perturben i s'alteren de manera irreversible les estructures socioeconòmiques existents. S'inicia una etapa de creixement desordenat i caòtic, que l'autor resol, a diferència dels apartats anteriors, de forma tangencial i precipitada. Si convertim el ritme del llibre en una imatge culinària, trobarem que després d'un generós aperitiu, podem degustar uns bons primers i segons plats, però ens quedem amb les ganes de les postres.

Amb tot, cal destacar que per a una millor comprensió de la composició social de Catarroja, l'autor analitza de manera desagregada els diferents barris i sectors, els quals concentren realitats diverses. A més, compara el cas del poble objecte d'estudi amb les poblacions de l'entorn, evitant així un localisme gratuït. L'estudi de José Alberto Gómez és, definitivament, un cas modèlic d'anàlisi multidireccional d'un període de la nostra història difícilment comprensible a partir de metodologies generalistes. El joc que permet l'estudi local de tirar endavant i endarrera en el temps, la possibilitat d'entendre un fenomen a partir de les relacions familiars i clientelars, de la imbricació socioeconòmica dels seus protagonistes i la contrastació del model, ens indiquen que anem pel bon camí si volem conèixer el primer franquisme, un dels períodes més foscos de la història contemporània. Amb aquest llibre, l'editorial *Afers* ha fet una aposta de compromís que mereix ser destacada.

Santi Ponce Vivet